

VASTUULLISEN SIOITTAMISEN TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2018 KIRKON ELÄKERAHASTON JOHTOKUNTA

Sisällys

1 Johdanto	2
2 Kirkon eläkerahaston ilmastonmuutosstrategia	2
2.1. Osake- ja yrityslainasijoitusten hiilijalanjälki 2018	5
3 Vastuullinen sijoittaminen eri omaisuusluokissa	6
3.1. Eurooppalaisen ESG-mandaatin kilpailutus.....	6
3.2. Uusi ESG-sarjan vaihtovelkakirjalainarahasto	6
3.3. Vaihtoehtoiset sijoitukset mukana uudessa ESG-kyselyssä	7
4 Vaikuttamistoiminta 2018	7
4.1. Yhtiökokoukset	7
4.2. Vastuullisuusseulonta ja kansainväliset vaikuttamiskeskustelut	9
4.3. Teemavaikuttaminen.....	11
4.4. Sijoittaja-aloitteet ja foorumit.....	13
5 ESG-kyselyn tulokset.....	14
6 Vastuullisen sijoittamisen työryhmä	15

1 Johdanto

Kirkon eläkerahasto on sitoutunut vastuulliseen sijoittamiseen. Vastuullisen sijoittamisen avulla eläkerahasto varmistaa sijoituksilleen hyvän tuoton sekä sijoitusriskien tehokkaan hallinnan. Eläkerahasto ottaa kaikessa sijoitustoiminnassaan huomioon ESG-näkökohdat eli ympäristöön, yhteiskuntaan ja hyvään hallintotapaan liittyvät asiat.

Eläkerahaston kaikki osake- ja korkopuolen varainhoitajat ovat allekirjoittaneet PRI:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet. Suuri osa vaihtoehtoisten sijoitusten varainhoitajista on myös allekirjoittajia. Tämä tarkoittaa, että eläkerahaston varainhoitajat ovat laajasti sitoutuneet huomiomaan ESG-näkökohdat sijoitusprosessissaan ja kehittämään vastuullisen sijoittamisen käytäntöjään. PRI-allekirjoittajana Kirkon eläkerahasto on tehnyt vastaavanlaisen sitoumuksen ja raportoi toimintansa edistymisestä vuosittain PRI:lle. Eläkerahaston vastuullinen sijoitustoiminta sai vuoden 2018 PRI-vertailussa erinomaisen arvion ja korkeimman arvostuksen A+ varainhoitajien arviointi-, valinta- ja seurantaprosessista.

Eläkerahasto päivitti vastuullisen sijoittamisen ohjeensa vuoden 2018 aikana. Päivityksen myötä ohjeet huomioivat paremmin eläkerahaston vuonna 2016 julkaistua ilmastonmuutosstrategiaa ja siihen liittyviä kriteerejä. Lisäksi päivitetty ohjeet avaavat eläkerahaston vastuullisen sijoittamisen raportointitapoja aiempaa tarkemmin.

Ilmastonmuutosstrategian toteuttaminen on jatkunut eläkerahaston toiminnassa vuonna 2018. Eläkerahasto on vaikuttamistoiminnan lisäksi hankkinut salkunhallintajärjestelmäänsä ESG-osion, josta saadaan osake- ja yrityslainarahastojen raportoidut hiili-intensiteettiluvut. Varainhoitajien ilmastonmuutostyöskentelyä seurataan yhä tarkemmin niin vuosittaisessa ESG-kyselyssä kuin kartoittamalla rahastojen sijoituksia fossiilisia polttoaineita hyödyntäviin yrityksiin.

Syksyn 2018 aikana eläkerahasto kilpailutti eurooppalaisen täyden valtakirjan ESG-osakemandaatin. Vaikuttamisen osalta eläkerahasto on jatkanut toimintaansa yrityskeskustelujen, yhtiökokousosallistumisten ja sijoittaja-aloitteiden muodossa.

2 Kirkon eläkerahaston ilmastonmuutosstrategia

Eläkerahasto haluaa osallistua ilmastonmuutostyöskentelyyn ja on tähän tarkoitukseen laatinut erillisen ilmastonmuutosstrategian. Eläkerahaston tavoitteena on johdonmukaisesti vähentää sijoitustoimintansa hiilijalanjälkeä yli ajan.

Eläkerahaston tärkeimmät työkalut ovat *ESG-analyysi* ja *vaikuttamistoiminta*, näitä voidaan käyttää kaikissa omaisuuslajeissa. Lisäksi *vihreät sijoitukset* ovat keskeisessä asemassa, koska ne ovat välttämättömiä uusien vähähiilisten ratkaisujen kehittämiseksi eri sektoreilla. *Hiilijalanjäljen laskennan* avulla eläkerahasto saa ajantasaisen kuvan sijoitustensa ilmatoriskeitä. *Poissulkevat kriteerit* fossiilisten polttoaineiden sijoituksissa vähentävät eläkerahaston hiiliriskiä suorissa osakesijoituksissa ja toimivat keskustelupohjana varainhoitajien kanssa. *Vähähiiliset indeksituotteet* ovat varteenotettavia vaihtoehtoja passiivisten osakesijoitusten puolella.

Seuraavassa taulukossa on tiivistetty eläkerahaston ilmastonmuutostyökalut ja siihen liittyvät mittarit ilmastonmuutostavoitteen toteuttamiseksi:

Työkalu	Keinot	Mittarit
A. ESG-analyysi	Eläkerahasto ✓ suosii ESG-analyysiin sitoutuneita varainhoitajia.	ESG-analyysia tekevien sijoitusrahastojen määrä. 2018: 87/94 kpl* 2017: 19/24 kpl 2016: 17/18 kpl
B. Vaikuttaminen	Eläkerahasto ✓ jatkaa työskentelyä CDP:n ja muiden sijoittaja-aloitteiden parissa ✓ kannustaa varainhoitajiaan huomioimaan ilmatoriskiä ja tukemaan siirtymistä vähähiiliseen talouteen ✓ osallistuu ilmastokeskusteluun muiden sijoittajien, yritysten, järjestöjen sekä viranomaisten kanssa.	Ilmastoaloitteiden ja keskustelujen määrä. 2018: 3 kpl (CDP, Montréal Carbon Pledge ja Climate Action 100+) 2017: 3 kpl 2016: 2 kpl
C. Vihreät sijoitukset	Eläkerahasto ✓ lisää hajautetusti vihreiden sijoitusten osuutta.	Vihreiden sijoitusten prosenttiosuus koko sijoitusvarallisuudesta. 2018: 2,2 % (metsä, vihreät obligaatiot, uusiutuva energia ja energiatehokkuus) 2017: 1,75 % 2016: 1 %
D. Hiilijalanjäljen laskenta	Eläkerahasto ✓ raportoi vuosittain hiilijalanjälkensä ja ilmasto-työskentelynsä edistymisestä ✓ kannustaa varainhoitajiaan laskemaan ja raportoimaan sijoitusrahastojen ja mandaattien hiilijalanjäljen.	Osake- ja yritysainasijoitusten hiili-intensiteetti vuositasolla. 2018: osakkeet ja kaikki yritysainat (katso luku 2.1.) 2017: osakkeet ja IG-yritysainat 2016: osakkeet
E. Sijoituskohteiden poissulkeminen	Eläkerahasto ✓ ottaa käyttöön uudet kriteerit suorissa osake-mandaateissaan ✓ seuraa varainhoitajiensa käyttämiä kriteerejä vuosittaisen ESG-kyselyn avulla.	Poissuljetut yhtiöt mandaattisalkuissa. 2018: 2 kpl (Hunting Plc ja Galp) 2017: 2 kpl 2016: 1 kpl Poissulkevia hiilikriteerejä käyttävien sijoitusrahastojen määrä. 2018: 36/94 kpl* 2017: 12/24 kpl 2016: 6/18 kpl
F. Vähähiiliset osakeindeksi-tuotteet	Eläkerahasto ✓ seuraa vähähiilisten osakeindeksituotteiden ominaisuuksia ja hinnoittelua eri markkinoilla.	Tuotteiden prosenttiosuus passiivisista osakesijoituksista. 2018: 100 % 2017: 25 % 2016: 0 %

*Vuonna 2018 tarkastelussa oli mukana 94 rahastoa osake-, korko- ja vaihtoehtoisten sijoitusten puolelta. Vuoden 2017 tarkastelussa oli mukana osakepuolen kaikki 21 sijoitusrahastoa ja mandaattia sekä korkupuolen 3 yritysainaa (IG) – rahastoa. Vuonna 2016 tarkastelu tehtiin varainhoitajatasolla, jolloin mukana oli yhteensä 18 varainhoitajaa osake-, korko- ja muiden sijoitusten puolelta.

Yhteenveto vuoden 2018 tuloksista:

- A. Suurin osa eläkerahaston käyttämistä sijoitusrahastoista ilmoittaa tekevänsä ESG-analyysia. Tämä osuus on kasvanut vuoteen 2017 verrattuna, vertailussa on mukana myös vaihtoehtoiset sijoitukset.
- B. Eläkerahasto osallistuu kolmeen eri ilmastoaloitteeseen: CDP, Montréal Carbon Pledge ja uusimpana Climate Action 100+.
- C. Eläkerahaston vihreiden sijoitusten osuus on yli kaksi prosenttia salkun markkina-arvosta. Vihreisiin sijoituksiin lasketaan metsäsijoitukset, vihreät obligaatiot yrityslainarahastoissa sekä uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkuuteen keskittyvät pääomarahastot. Vihreiden sijoitusten osuus on kaksinkertaistunut vuodesta 2016.
- D. Eläkerahasto on hankkinut salkunhallintajärjestelmäänsä ESG-osion, josta saadaan osake- ja yrityslainarahastojen raportoimat hiili-intensiteettiluvut. Tarkemmat tulokset esitellään seuraavassa luvussa.
- E. Eläkerahaston suorasta Eurooppa-osakemandaatista on suljettu pois kaksi öljysektorin yhtiötä (Hunting Plc ja Galp). Eläkerahaston salkussa on 36 sijoitusrahastoa, jotka sulkevat pois hiilikaivosyhtiötä ja/tai muita fossiilisiin polttoaineisiin keskittyviä sijoituksia. Tämä määrä on merkittävä huomioiden, että uudessa vertailussa on mukana myös vaihtoehtoiset sijoitukset.
- F. Eläkerahasto on vuoden 2018 aikana kokonaisuudessaan vaihtanut yhteistyökumppania osakeindeksirahastojen puolella. Uudet osakeindeksirahastot eivät sijoita yrityksiin, jotka ovat mukana hiilikaivostoiminnassa tai kivihiiilen polttamisessa.

Eläkerahaston varainhoitajat kehittävät jatkuvasti omaa ilmastonmuutostyöskentelyään. Eläkerahasto seuraa varainhoitajiensa työskentelyä muun muassa vuosittaisen ESG-kyselyn avulla, sekä kartoittamalla rahastojen sijoituksia fossiilisia polttoaineita hyödyntäviin yrityksiin.

Eläkerahaston vuosittaisessa varainhoitajille suunnatussa *ESG-kyselyssä* kävi ilmi, että joka kolmannella rahastolla on ilmastonmuutokseen liittyviä tavoitteita ja lisäksi kolmasosa rahastoista laskee sijoituskohteidensa kasvihuonekaasupäästöjen määrän. Lisäksi kaksi kolmesta rahastosta vastaa, että rahasto pyrkii vaikuttamaan sijoituskohteidensa ilmastonmuutostyöskentelyyn. Valitettavasti kaikki rahastot eivät vielä osanneet antaa käytännön esimerkkejä tästä vaikuttamistoiminnasta.

Ulkopuolisen konsultin ISS-Ethixin tekemän seulonnan avulla eläkerahasto kartoittaa vuosittain myös *sijoitusrahastojensa omistuksia fossiilisia polttoaineita hyödyntävissä yrityksissä*. Kivihiileen perustuvaa kaivostoimintaa löytyy enää yhdestä rahastosta - moni rahastoyhtiö on jo päättänyt sulkea pois kyseisen toimialan yritykset. Energia- ja yleishyödyllisten toimialojen paino (4,2 % osake- ja korkosalkusta kesäkuussa 2018) on eläkerahaston salkussa alipainossa suhteessa globaaliin vertailuindeksiin (MSCI World/ACWI 9,5 %). Energiatoimialan painossa on mukana myös uusiutuvan energian parissa toimivia yrityksiä, mutta niiden osuutta ei toistaiseksi saada eriteltyä kokonaisluvusta.

2.1. Osake- ja yrityslainasijoitusten hiilijalanjälki 2018

Eläkerahasto osallistuu Montréal Carbon Pledge –aloitteeseen ja on sitoutunut raportoimaan sijoitustensa hiilijalanjäljen vuosittain. Hiilijalanjälki raportoidaan ensimmäistä kertaa osakesalkun lisäksi myös kaikista yrityslainarahastoista.

RAHASTOT	HIILI-INTENSITEETTI	
	LASKETTU	Päästöt tCO2/ \$M myynti
Suomalaiset osakkeet		
Varainhoitaja 1	89 %	279,2
Varainhoitaja 2	65 %	55,8
OMX Helsinki	92 %	377,6
Eurooppalaiset osakkeet		
Varainhoitaja 1	88 %	57,8
Varainhoitaja 2 (indeksirahasto)	100 %	137,5
Varainhoitaja 3	99 %	91,5
Varainhoitaja 4	100 %	127,3
Varainhoitaja 5	83 %	57,2
MSCI Europe		180,3
Pohjoisamerikkalaiset osakkeet		
Varainhoitaja 1 (indeksirahasto)	100 %	176,2
Varainhoitaja 2	100 %	154,3
Varainhoitaja 3	100 %	92,2
Varainhoitaja 4	96 %	311,2
MSCI North America		205,9
Kehittyvien markkinoiden osakkeet		
Varainhoitaja 1	89 %	58,9
Varainhoitaja 2	86 %	83,2
Varainhoitaja 3 (indeksirahasto)	88 %	318,7
Varainhoitaja 4	100 %	114,7
MSCI Emerging Markets		328,7
Aasialaiset osakkeet		
Varainhoitaja 1	95 %	139,4
Varainhoitaja 2	100 %	312,8
MSCI Pacific		194,6
Globaalit osakkeet		
Varainhoitaja 1	100 %	96,7
Varainhoitaja 2 (indeksirahasto)	100 %	81,4
Varainhoitaja 3	76 %	19,6
MSCI ACWI		213,4
Investment grade yrityslainat		
Varainhoitaja 2	95 %	106,5
Varainhoitaja 3	67 %	162,2
Varainhoitaja 4	90 %	133,4
High yield yrityslainat		
Varainhoitaja 1	79 %	375,1
Varainhoitaja 2	78 %	364,0
Varainhoitaja 3	-	-
Varainhoitaja 4	-	-
Vaihtovelkakirjalainarahastot		
Varainhoitaja 1	91 %	119,9
Rahamarkkinarahastot		
Varainhoitaja 1	80 %	98,0
Varainhoitaja 2	55 %	82,6

Eläkerahasto on kerännyt rahastojen hiilijalanjälkitietoja salkunhallintajärjestelmänsä uudesta ESG-raportista, joka perustuu MSCI ESG:n ylläpitämään tietokantaan. Kaikkien rahastojen tietoja ei vielä löydy salkunhallintajärjestelmästä, joten eläkerahasto keräsi nämä suoraan varainhoitajilta.

Hiilijalanjälkeä seurataan hiili-intensiteettiluvun muodossa (engl. weighted average carbon intensity). Luku indikoi rahaston sijoituskohteiden hiilidioksidipäästöt tonneissa, suhteessa miljoonan US-dollarin myyntiin (tCO₂e/\$M Sales). Luku huomioi sijoituskohteiden painot rahastossa ja on vertailukelpoinen osake- ja yrityslainarahastojen välillä. Lisäksi eläkerahasto seuraa rahaston raportointiastetta – mitä korkeampi sijoituskohteiden tietojen kattavuus, sitä tarkempi hiilijalanjälkiluku.

Hiilijalanjälki vaihtelee merkittävästi eri markkinoiden välillä, usein markkinan toimialarakenteesta johtuen. Käytännössä muutama toimiala vastaa sijoitussalkun hiilidioksidipäästöistä kohdemarkkinasta riippumatta, erityisesti yhdyskuntapalvelut, perusteollisuus- ja energiatoimiala. Pienimmät päästöt tulevat IT-, tietoliikenne- ja rahoitussektorilta.

Eläkerahaston ilmastomuutostyöskentelyssä yhteistyö varainhoitajien kanssa on keskeisessä asemassa, koska varainhoitajat vastaavat yritysanalysista ja osakevalinnasta eläkerahaston käyttämissä sijoitusrahastoissa. Hiilijalanjälkilaskennan tulosten pohjalta eläkerahasto jatkaa keskustelua ja seurantaa varainhoitajiensa kanssa.

3 Vastuullinen sijoittaminen eri omaisuusluokissa

Kirkon eläkerahasto ottaa vastuullisuusnäkökulmat huomioon kaikissa sijoituspäätöksissään. Vuoden 2018 aikana eläkerahastolla oli useita vastuulliseen sijoittamiseen keskittyviä projekteja niin osake-, korko- kuin vaihtoehtoisten sijoitusten puolella.

3.1. Eurooppalaisen ESG-mandaatin kilpailutus

Eläkerahasto kilpailutti eurooppalaisten osakkeiden täyden valtakirjan omaisuudenhoitosopimuksen syksyllä 2018. Kilpailutuksessa eläkerahasto kiinnitti erityistä huomiota omaisuudenhoitajien vastuullisen sijoittamisen käytäntöihin. Eläkerahasto valitsi LähiTapiola Varainhoidon jatkamaan ESG-mandaatin omaisuudenhoitajana. Merkittävin tekijä tarjousten vertailussa oli LähiTapiolan vastuullisen sijoittamisen osaaminen suhteessa muihin tarjoajiin. Lisäksi LähiTapiolan resurssit ja kokemus eurooppalaisten osakkeiden hoitamisesta vastaavat eläkerahaston tavoitteita erittäin hyvin.

Tässä julkisessa hankintakilpailutuksessa eläkerahasto hyödynsi ensimmäistä kertaa Impact Cubed -konsultin palveluita tarjoajien vastuullisen sijoittamisen vaikuttavuuden arvioimiseksi. Lisäksi eläkerahasto kävi läpi kaikkien tarjoajien PRI-arviointiraportit vuodelta 2018. Tavoitteena oli varmistaa, että tarjoajien omat kuvaukset ja prosessit ovat totuudenmukaisia ja johtavat sijoitusvalintoihin, joilla on merkitystä kestävä kehityksen kannalta.

3.2. Uusi ESG-sarjan vaihtovelkakirjalainarahasto

Korkosijoitusten puolella eläkerahasto keskittyi vuoden aikana erityisesti vaihtovelkakirjalainoimaisuusluokan vastuullisuuteen. Eläkerahasto oli mukana yhdessä OP Varainhoidon kanssa kehittämässä uutta ESG-sarjaa Schrodersin tarjoaman vaihtovelkakirjalainastrategian rinnalle. Uusi rahasto kiinnittää erityishuomion sijoitusten vastuullisuuteen ja sulkee sijoitustoimintansa ulkopuolelle

ydinvoiman, fossiiliset polttoaineet, geenimuunnellut organismit, tupakka-, alkoholi-, aikuisviihde-, uhkapeli- sekä aseteollisuuden. Toimimalla uuden sarjan siemensijoittajana eläkerahasto pääsi vaikuttamaan rahaston ESG-kriteereiden muodostamiseen.

3.3. Vaihtoehtoiset sijoitukset mukana uudessa ESG-kyselyssä

Eläkerahaston vaihtoehtoiset sijoitukset olivat vuonna 2018 ensimmäistä kertaa mukana vuosittaisessa ESG-kyselyssä. Vaihtoehtoisten sijoitusten puolella kaikki rahastot eivät ole vielä PRI-allekirjoittajia. Kyseiset rahastot suhtautuvat kuitenkin positiivisesti PRI-periaatteiden allekirjoittamiseen tulevaisuudessa.

4 Vaikuttamistoiminta 2018

Vaikuttamistoiminnan avulla Kirkon eläkerahasto haluaa kantaa vastuunsa omistajana ja varmistaa sijoituskohteidensa kestävän arvonkehityksen pidemmällä aikavälillä. Jotta tämä olisi mahdollista, sijoituskohteina olevien yritysten on toimittava pitkäjänteisesti ja hallittava riskit omistajien edun mukaisesti. Eläkerahaston lähtökohtana on keskustella yritysten kanssa toimintatapojen muuttamiseksi.

Eläkerahaston vaikuttamistoimintaan kuuluvat yhtiökokouksiin osallistuminen, sijoitussalkun vastuullisuusseulonta ja kansainväliset vaikuttamiskeskustelut, teemavaikuttaminen sekä sijoittaja-aloitteisiin osallistuminen.

4.1. Yhtiökokoukset

Keväällä 2018 eläkerahasto laajensi yhtiökokousohallitumistaan osallistumalla 36 kotimaisen pörssiyrityksen yhtiökokoukseen (34 osallistumista vuonna 2017). Lisäksi vuoden aikana osallistuttiin yhteen ylimääräiseen yhtiökokoukseen. Osallistuminen tapahtui yhdessä suorien suomalaisten osakemandaattien hoidosta vastaavien varainhoitajien, OP:n ja Evlin kanssa.

Listaus yhtiökokouksista, joihin Kirkon eläkerahaston edustaja on osallistunut sekä niissä mahdollisesti suoritetuista äänestyksistä:

26.2.2018	Kone Oyj	Ei äänestyksiä
8.3.2018	Wärtsilä Oyj	Ei äänestyksiä
8.3.2018	Amer Sports Oyj	Ei äänestyksiä
13.3.2018	Uponor Oyj	Ei äänestyksiä
14.3.2018	Fiskars Oyj	Ei äänestyksiä
14.3.2018	Tokmanni Group Corp.	Ei äänestyksiä
15.3.2018	Nordea Bank AB	Äänestys kohdista 16, 17, 19, 20a ja 20b. Hallitus valtuutettiin päättämään vaihtovelkakirjalainojen emittoinnista tarvittaessa samoin kuin omien osakkeiden ostamisesta. Fuusiosuunnitelma hyväksyttiin, jonka seurauksena kotipaikka vaihtuu Helsinkiin. Osakkaan esityslistan kohdassa 20 esittämät ehdotukset hylättiin.
15.3.2018	Ramirent Oyj	Ei äänestyksiä
15.3.2018	Lassila & Tikanoja Oyj	Ei äänestyksiä
16.3.2018	YIT Oyj	Ei äänestyksiä
19.3.2018	Oriola Oyj	Ei äänestyksiä

20.3.2018	Orion Oyj	Ei äänestyksiä
20.3.2018	Cargotec Oyj	Ei äänestyksiä
20.3.2018	Revenio Group Oyj	Ei äänestyksiä
21.3.2018	Valmet Oyj	Ei äänestyksiä
21.3.2018	Verkkokauppa.com Oyj	Ei äänestyksiä
22.3.2018	Asiakastieto Group Oyj	Ei äänestyksiä
22.3.2018	Tieto Oyj	Ei äänestyksiä
22.3.2018	Outokumpu Oyj	Ei äänestyksiä
22.3.2018	Sanoma Oyj	Ei äänestyksiä
22.3.2018	DNA Oyj	Ei äänestyksiä
26.3.2018	Caverion Oyj	Ei äänestyksiä
27.3.2018	Konecranes Oyj	Ei äänestyksiä
27.3.2018	Metsä Board Oyj	Ei äänestyksiä
28.3.2018	Fortum Oyj	Ei äänestyksiä
28.3.2018	Cramo Oyj	Ei äänestyksiä
4.4.2018	Consti Yhtiöt Oyj	Ei äänestyksiä
5.4.2018	Pihlajalinna Oyj	Äänestys esityslistan kohdista 11 ja 17. Kohdassa 11 hallitusten jäsenten lukumääräksi päätettiin 8. Kohdassa 17 hyväksyttiin ehdotus nimitystoimikunnan työjärjestyksen 2. kohdan toisen kappaleen muuttamisesta.
5.4.2018	UPM-Kymmene Oyj	Ei äänestyksiä
11.4.2018	Kesko Oyj	Ei äänestyksiä
11.4.2018	Silmäsema Oyj	Ei äänestyksiä
12.4.2018	Elisa Oyj	Ei äänestyksiä
19.4.2018	Sampo Oyj	Ei äänestyksiä
25.4.2018	Huhtamäki Oyj	Ei äänestyksiä
16.5.2018	Kotipizza Group Oyj	Ei äänestyksiä
25.5.2018	Asiakastieto Group Oyj (ylimääräinen yhtiökokous)	Ei äänestyksiä
30.5.2018	Nokia Oyj	Ei äänestyksiä

Kevään 2018 yhtiökokouksissa esitettiin monen yhtiön kohdalla hallituksen palkkioiden nostamista. Eläkerahasto pyysi lisätietoja ennen yhtiökokousta kuudelta yhtiöltä, jotka ilman tarkempia perusteluja ehdottivat palkkioiden nostamista yli 10 prosenttia. Eläkerahasto sai riittävät perustelut kaikilta yhtiöiltä ennen varsinaista yhtiökokousta.

Eläkerahaston osakerahastojen puolella rahastoyhtiöt osallistuivat yhteensä satoihin yhtiökokouksiin ja äänestyksiin vuoden 2018 aikana. Eläkerahaston käyttämien osakeindeksirahastojen osalta osallistumisia oli seuraavasti:

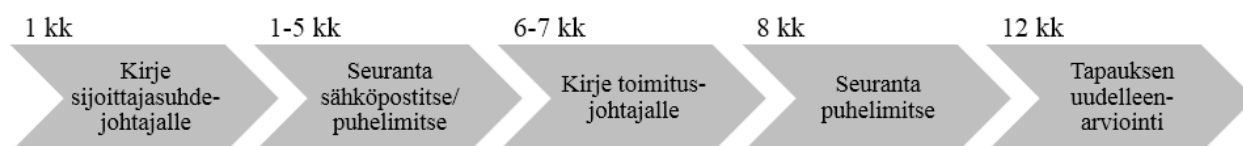
USA-indeksi	74
Eurooppa-indeksi	50
Globaali-indeksi	35
Kehittyvät markkinat-indeksi	31

4.2. Vastuullisuusseulonta ja kansainväliset vaikuttamiskeskustelut

Eläkerahasto seuloa sijoitussalkkunsaa kahdesti vuodessa, jotta salkun vastuullisuudesta saadaan ajantasainen kokonaiskuva. Seulonnasta vastaa yritysvaluuuanalyysiin erikoistunut tutkimus- ja konsultointiyhtiö ISS-Ethix. ISS-Ethixin analyysipalvelun avulla eläkerahasto pystyy tunnistamaan sijoitussalkun kansainväliset sopimusrikkomustapaukset (ympäristönormit, ihmisoikeus, työoikeus ja korruptio) sekä kartoittamaan erityistä tarkkailua vaativat toimialat (fossiiliset polttoaineet, tupakka, aseet, aikuisviihde, alkoholi ja uhkapeli). Seulontatulokset ja niiden käsittely ovat pysyvä osa eläkerahaston varainhoitajatapaamisia. Tulokset käsitellään myös eläkerahaston johtokunnassa.

Seulontatulokset toimivat vaikuttamistoiminnan lähtökohtana. Eläkerahasto osallistuu ISS-Ethixin välityksellä vaikuttamiskeskusteluihin vakavia normirikkomuksia tehneiden yritysten kanssa. Vaikuttamiskeskustelut yritysten kanssa tapahtuvat kirjeiden, puhelinkonferenssien tai tapaamisten välityksellä. Vaikuttamiskeskustelun suunnitteluvaiheessa ISS-Ethix laatii listan toimenpiteistä, joita yrityksen tulisi suorittaa toimintansa puutteiden korjaamiseksi ja uusien ongelmien välttämiseksi. Toteutuneita toimenpiteitä käytetään vaikuttamiskeskustelussa edistymisen merkinä. Yritys poistuu seurantalialta ja vaikuttamiskeskustelu päättyy, kun kaikki toimenpiteet ovat suoritettu.

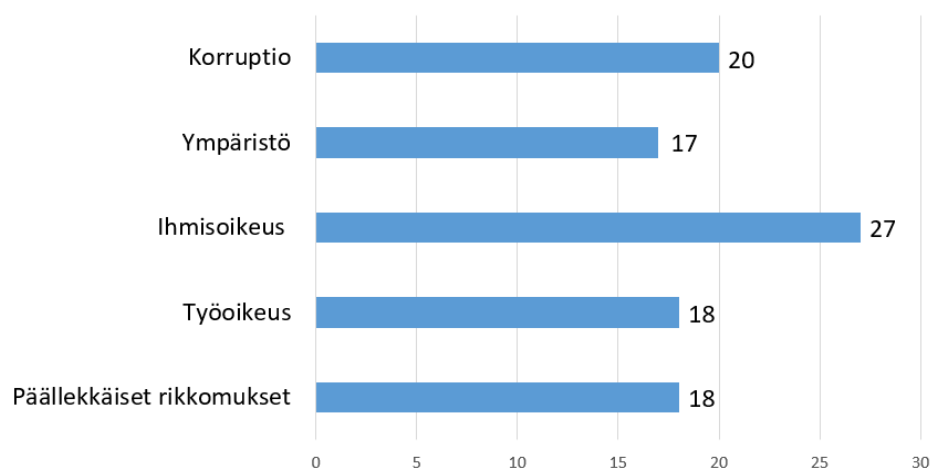
Kuva: ISS-Ethixin vaikuttamisprosessi.

Kaikki vaikuttamistapaukset ovat erilaisia ja positiivisten tulosten saavuttaminen voi kestää vuosia. Vaikuttamisen tavoite on saada yritys luomaan kestävä toimintamallit ja hyvä hallintotapa tulevaisuutta varten ja sitä kautta luoda omistajilleen lisäarvoa.

Jos vaikuttamiskeskusteluilla ei pystytä muuttamaan yrityksen toimintaa, eläkerahasto voi harkita sijoituksesta luopumista. Sijoitusrahastoissa eläkerahasto on yksi osuudenomistaja monen muun joukossa, mutta eläkerahasto pyrkii ennakoivasti ja tapauskohtaisesti vaikuttamaan salkunhoitajan arvopaperivalintoihin.

ISS-Ethixin vaikuttamispalvelun piiriin kuului vuonna 2018 yhteensä 100 yritystä. Yhteydenottojen vastausprosentti oli 43 %. Merkittävin normirikkomusalue liittyy ihmisoikeuksien rikkomiseen. Kirkon eläkerahasto ei omista kaikkia vaikuttamispalvelun piiriin kuuluvia yrityksiä, vaan tarkoituksena on olla mukana vaikuttamassa myös potentiaalisii sijoituskohteisiin.

Kuva: Eri normirikkomusalueet ja niiden jako vaikuttamispalvelussa 2018.

Positiivisia vaikuttamistuloksia

Novartis AG vastasi huhtikuussa 2018 ISS-Ethixin tiedusteluihin koskien yhtiön lahjontaepäilyistä Turkissa. Novartis kertoi, että yhtiö on edelleen vähentänyt terveydenhuollon ammattilaisten osallistumisen sponsorointia kansainvälisissä kongresseissa. Yhtiö kertoi myös käyttävänsä yhä enemmän digitaalisia teknologiaratkaisuja koulutusmateriaalin lähettämiseksi. Lisäksi Novartis ilmoitti muuttaneensa myyntitiimin kannustimia globaalisti ja ensimmäiset tulokset ovat yhtiön mukaan olleet positiivisia. Samalla Novartis vahvisti päivittäneensä yhtiön korruptionvastaiset ohjeet ja yhtiö tekee jatkossa ohjeiden toteutuksen ja valvonnan osalta yhteistyötä ulkopuolisen konsultin (Ethixbase) kanssa. ISS-Ethix jatkaa yhtiön korruptionvastaisen työskentelyn ja erityisesti uusien ohjeiden toteutumisen seuranta ulkopuolisen asiantuntijan valvonnassa.

Vale SA vastasi heinäkuussa 2018 ISS-Ethixin tiedusteluihin koskien yhtiön toimenpiteitä ja edistysaskeleita Fundaõ kaivosjätevesipadon sortumisen jälkeen marraskuussa 2015 Brasiliassa. Vale allekirjoitti liittovaltion syyttäväviranomaisten laatiman sopimuksen yhdessä kaivoshankkeen muiden toimijoiden kanssa kesäkuussa 2018. Sopimus määrittää muun muassa, että alueen ihmiset, joihin padon sortuminen on vaikuttanut, pääsevät mukaan korjaustoimenpiteiden suunnitteluun ja toteutukseen. Lisäksi sopimus määrittää prosessin korjaustoimenpiteiden mahdollisille uusintaneuvotteluille. ISS-Ethix jatkaa yhtiön ja korjaustoimenpiteiden seuranta.

ISS-Ethix tapasi *Royal Dutch Shell Plc:n* syyskuussa 2018, tarkoituksena keskustella yhtiön toimenpiteistä ympäristövahinkojen sekä turvajoukkojen tekemien ihmisoikeusrikkomuksien korjaamiseksi Nigeriassa. Shell toimitti päivitettyjä tietoja yhtiön keinoista estää ja korjata jo sattuneita öljypäästöjä. Lisäksi yhtiö kertoi ihmisoikeuksia huomioivasta toimintamallistaan ja mahdollisten epäkohtien käsittelystä. ISS-Ethix jatkaa yhtiön seuranta ja tulee pyytämään lisätietoja vuoden 2019 aikana ihmisoikeuksien toimintamallista sekä siihen liittyvästä riskiarviointikehyksestä.

Haastavia vaikuttamistapauksia

ISS-Ethix käynnisti tammikuussa 2018 vaikuttamiskeskustelun *Bilfinger SE:n* kanssa yhtiön epäonnistuneista korruptionvastaisista toimenpiteistä johtuen. Tapaus käsittää toimintaa useissa maissa. ISS-Ethix ei saanut

yhtiöltä vastauksia useista yhteydenotoista huolimatta. Lokakuussa 2018 yhtiö lopulta vastasi muutamiin kysymyksiin korruptiotapauksiin liittyen. ISS-Ethix jatkaa tapauksen arviointia ja pyytää lisätietoja yhtiöltä.

ISS-Ethix lähetti tiedustelun *Samsung Electronicsille* kesäkuussa 2018 koskien yhtiön työoikeusrikkomusepäilyjä Etelä-Koreassa. Yhtiö vastasi tiedusteluun sisäisestä ohjeistuksesta ja sen noudattamisesta, lahjoitusperiaatteista sekä työntekijöiden korvauksista terveys- ja työturvallisuustapauksissa. Samsung ei kuitenkaan ole toisessa normirikkomustapauksessa pystynyt antamaan riittävää varmistusta siitä, että valvontamenettely on riippumaton niiden henkilöiden osalta, jotka jatkavat työskentelyä yhtiössä korruptiosyytöksistä huolimatta. Yhtiöltä odotetaan edelleen kolmannen osapuolen riippumatonta tutkintaa lahjontasyytöksiin liittyen.

ISS-Ethix odottaa edelleen vastausta tiedusteluun, joka lähetettiin *XPO Logisticsille* lokakuussa 2018. Yhtiö ei ole toiminnassaan noudattanut normeja oikeudenmukaisista työolosuhteista Yhdysvalloissa. ISS-Ethix jatkaa tapauksen arviointia lähettämällä uuden tiedustelun yhtiölle.

4.3. Teemavaikuttaminen

Kirkon eläkerahasto haluaa myös osallistua ennakoivaan vaikuttamistoimintaan, jossa sijoituskohteisiin pyritään vaikuttamaan rakentavalla tavalla, tulevaisuuden vastuullisuushaasteita ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteita edistäen. Eläkerahasto käynnisti syksyllä 2017 teemavaikuttamisyhteistyön GES International AB:n kanssa. Yhteistyö perustuu kolmeen vastuullisuusteemaan ja jokaisessa teemassa on mukana useita instituutiosijoittajia. Yhden teemavaikuttamishankkeen kesto on noin 2-3 vuotta. Tämän jälkeen teemaa voidaan jatkaa tai valitaan uusi teema.

1. Verovastuullisuus

Verovastuullisuuden vaikuttamishanke käynnistyi vuonna 2017 ja sen kestoksi on arvioitu kolme vuotta. Vaikuttaminen käsittää 13 kohdeyhtiötä teknologian, lääketieteen, kaupan ja ruoantuotannon aloilla. Näillä globaalisti toimivilla yhtiöillä on erityisen merkittävä riski verovastuullisuuden osalta. Vaikuttamisen tavoitteena on kannustaa yhtiöitä käsittelemään veronmaksuun liittyvät toimet hyvän hallintotavan ja riskienhallinnan keinoina. Käytännössä tähän kuuluvat esimerkiksi yhtiön avoimuus veropolitiikkansa suhteen, maakohtainen veroraportointi sekä hallituksen aktiivinen rooli yhtiön veropolitiikan valvojana.

Verovastuullisuuden teema on haastava. Ensisijainen tavoite on viedä aiheesta tietoa yrityksille, ja ammentaa osaamista ja kokemusta verovastuullisuuden edelläkävijäyrityksiltä. Vuoden aikana viisi yritystä ovat parantaneet tuloksiaan GESin asettamien tavoitteiden seurannassa.

Veroteemalle keskeiset YK:n kestävän kehityksen tavoitteet:

2. Hiiliriski

Hiiliriskin vaikuttamishanke vietiin päätökseen vuoden 2018 aikana. Vaikuttamisen kohteeksi oli valittu 20 sähköyhtiötä, eli toimiala, jonka hiilidioksidipäästöt ovat erityisen suuria. Vaikuttamisen tavoitteena oli pitkäjänteisesti pienentää näiden yritysten hiiliriskiä maailmassa, jossa fossiilisten polttoaineiden käyttö tulee olemaan erittäin rajallista tai olematonta ja niistä irtautuminen luo kilpailuetua erityisesti sähköyhtiöille. Käytännössä vaikuttamisella kannustettiin yhtiöitä asettamaan päästövähennystavoitteita ja siihen liittyviä toimintasuunnitelmia.

Vaikuttamishankkeen suurimmat edistysaskeleet liittyivät yritysten kasvihuonekaasupäästöjen raportoinnin kehittämiseen. Lisäksi useat yritykset asettivat ensimmäistä kertaa päästötavoitteita. Yrityksillä riittää edelleen tekemistä ilmastonmuutoksen riskienhallinnan parissa.

GES jatkoi syksyllä 2018 uudella vaikuttamishankkeella, joka keskittyy sementti- ja terästeollisuuden siirtymätarpeisiin osana ilmastonmuutosta. Sementti- ja terästeollisuuden osuus globaaleista hiilidioksidipäästöistä on jopa 13 % ja kyseiset toimialat ovat jääneet ilmastonmuutostyöskentelyssään takalalle suhteessa muihin korkeapäästöisiin toimialoihin.

Vaikuttamishanke kohdistuu ensimmäisessä vaiheessa 20 kansainväliseen yhtiöön. Hankkeen arvioitu kesto on kolme vuotta. Kuten GESin muissa vaikuttamishankkeissa, tarkoituksena on sisällyttää myös edelläkävijäyrityksiä keskusteluun alan parhaiden käytäntöjen vahvistamiseksi. Vaikuttamisen tavoitteena on edistää alan raportointia ja teknologisia innovaatioita, hallinnoida niin fyysisiä ilmastoriskejä kuin veden käyttöön liittyviä riskejä, sekä asettaa ilmastotyöskentelylle selkeitä tavoitteita.

Keskeiset YK:n kestävän kehityksen tavoitteet sementti- ja terästeollisuuden ilmastonmuutosteemalle:

3. Vesi

Veden vaikuttamishanke käynnistyi 2016 ja sen arvioitu kesto on kolme vuotta. Veden saatavuus on merkittävä riskitekijä yhtiöiden toimintaympäristössä. Vaikuttaminen käsittää yhtiötä vesi-intensiivisillä aloilla kuten maatalous, kaivostoiminta, tekstiili- sekä ruoka- ja juomateollisuus. Fokuksessa ovat erityisesti sellaiset yhtiöt, jotka toimivat vesipulasta kärsivissä kehitysmaissa. Vaikuttamisen tavoitteena on varmistaa, että yhtiön käytännöt vesirisrien arviointiin ja hoitamiseen ovat pitkäjänteiset, kestävän kehityksen mukaiset ja seuraavat paikallisen yhteisön tarpeita.

Vaikuttamishanke kävi vuoden aikana vuoropuhelua 20 yrityksen kanssa. Eri yhteydenottoja oli 317 kpl vuoden aikana. Suurin osa yrityksistä ovat hyvin mukana GESin asettamissa vaikuttamistavoitteissa 1 ja 2, jossa seurataan yrityksen tapaa hallinnoida vesiriskejä sekä arvioida niiden vaikutuksia toimintaan.

Haasteellisinta yrityksille on GESin tavoite 5, joka käsittää muun muassa sidosryhmien kattavan huomioon ottamisen.

Eri toimialoilla on erilaiset fokusalueet veden osalta: esimerkiksi ruoka- ja juomateollisuudessa korostuu veden tehokas käyttö, kun tekstiiliteollisuudessa keskitytään enemmän jäteveden laatuun. Mitä paikallisempi veteen liittyvä toiminta on, sitä helpompi se on hoitaa - pitkät toimitusketjut ovat erityisen haasteelliset valvoa. Joskus vesi on toissijainen vastuullisuushaaste yritykselle, jossa esimerkiksi työolosuhteiden kehittäminen on etusijalla.

Merkittävää on myös, että keskustelujen kautta vaikuttamishanke saa tietoa monista veteen liittyvistä toimenpiteistä, joita yritykset eivät mainitse julkisessa raportoinnissaan.

Vesiteemalle keskeiset YK:n kestävän kehityksen tavoitteet:

4.4. Sijoittaja-aloitteet ja foorumit

PRI:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet. Kirkon eläkerahasto on vuodesta 2008 sitoutunut PRI-periaatteisiin ja on rakentanut vastuullisen sijoittamisen toimintansa näiden periaatteiden ympärille. PRI-periaatteet tukevat eläkerahastoa vastuullisen sijoitustoiminnan toteutuksessa.

Finsif – Suomen vastuullisen sijoittamisen foorumi. Finsifin tarkoitus on edistää vastuullista sijoittamista Suomessa. Kirkon eläkerahasto on ollut mukana vaikuttamassa Finsifin toimintaan hallitusjäsenenä sekä aktiivisena työryhmjäsenenä yhdistyksen perustamisesta vuodesta 2010 lähtien. Finsif tukee eläkerahaston vastuullista sijoitustyöskentelyä keräämällä yhteen samanhenkisiä sijoittajia, joiden kanssa eläkerahasto voi vaihtaa kokemuksia ja parhaita käytäntöjä vastuulliseen sijoittamiseen liittyen. Finsifillä on 67 jäsentä.

Carbon Disclosure Project (CDP). Eläkerahasto on vuodesta 2007 lähtien tukenut CDP:tä ja sen hallinnoimia aloitteita, kuten CDP Water Disclosure ja Carbon Action. CDP:n kautta eläkerahasto on mukana kehittämässä yritysten ilmastomuutostyöskentelyä ja raportointia. Vastuulliselle sijoittajalle on tärkeää saada luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa yritysten vastuullisesta toiminnasta. CDP lähettää vuosittain kyselylomakkeita tuhansille yrityksille.

Montréal Carbon Pledge. Eläkerahasto osallistuu Montréal Carbon Pledge -ilmastoaloitteeseen. PRI perusti Montreal Carbon Pledge – aloitteen vuosikokouksessaan Quebecissä syyskuussa 2014. Tarkoituksena oli kerätä mahdollisimman monta sijoittajaa mukaan aloitteeseen ennen Pariisin ilmastokokousta. Aloitteen osallistujat sitoutuvat mittaamaan ja raportoimaan sijoitussalkkujensa hiilijalanjäljen. Ensimmäiset osallistujat olivat joukko kansainvälisiä eläkerahastoja. Aloitteella on yli 120 allekirjoittajaa, jotka yhteensä edustavat 10 triljoonan US-dollarin sijoitusvarallisuutta.

Climate Action 100+. Uusi sijoittajavetoinen aloite, jonka tavoitteena on vaikuttaa maailman 100 eniten kasvihuonekaasuja tuottaviin yhtiöihin: päämääränä hillitä yhtiöiden päästöjä sekä vahvistaa yhtiöiden ilmatoriskeihin liittyvää taloudellista raportointia ja hallintoa. Aloitteen toimintakausi on viisi vuotta ja sen taustalla on Pariisin ilmastopöytäkirjan asettamat tavoitteet. Aloite on useiden kansainvälisten järjestöjen yhdessä koordinoima. Eläkerahasto liittyi aloitteeseen joulukuussa 2017. Aloitteessa on mukana 310 sijoittajaa, jotka yhteensä edustavat 32 triljoonan US-dollarin sijoitusvarallisuutta.

5 ESG-kyselyn tulokset

Kirkon eläkerahasto on tehnyt vuodesta 2013 lähtien vuosittain kyselyn varainhoitajien vastuullisen sijoittamisen aktiivisuuden tasosta. ESG-asiat ja siihen liittyvät vaatimukset arvioidaan perusteellisesti varainhoitajan valintavaiheessa, mutta eläkerahasto haluaa myös seurata yhteistyökumppaneidensa edistymistä vuositasolla.

Kyselyn tulosten pohjalta eläkerahasto käy keskustelua varainhoitajien kanssa toimintatapojen kehittämiseksi. Varainhoitajalla ei tarvitse olla kaikkia vastuulliseen sijoittamiseen liittyviä prosesseja käytössä yhteistyön alusta alkaen, vaan eläkerahasto voi osallistua näiden prosessien kehitystyöhön. Varainhoitajan sitoutuminen PRI-periaatteisiin on tärkeä lähtökohta.

Vuonna 2018 eläkerahasto uudisti ESG-kyselyään ja kyselyyn otettiin mukaan myös vaihtoehtoiset sijoitukset. Samalla kyselyn fokusta tarkennettiin koskemaan yksittäisiä sijoitusrahastoja, kun kysely oli aikaisemmin kohdistettu varainhoitajan yleisiin vastuullisen sijoittamisen käytäntöihin. Uusi käytäntö lisäsi vastausten kokonaismäärää merkittävästi. Kysely toteutettiin Webropol-palvelussa ja rahastojen vastausprosentti oli yli 90 %.

Kysely koostuu seuraavista osa-alueista (yhteensä 62 kysymystä):

1. Perustiedot
2. Poliittikka ja periaatteet
3. Resurssit
4. ESG-integrointi
5. Aktiivinen omistajuus ja vaikuttaminen
6. ESG-raportointi

Tuloksia kyselyn eri osa-alueilta:

1. Perustiedot. 80 prosenttia kyselyyn vastanneista rahastoista oli PRI-allekirjoittajia ja saman verran vastaajista oli liittynyt myös muihin vastuullisen sijoittamisen aloitteisiin ja yhteistyöverkostoihin.

2. Poliittikka ja periaatteet. 94 prosenttia kyselyyn vastanneista rahastoista oli laatinut vastuullisen sijoittamiseen liittyvät ohjeet tai periaatteet. Näistä rahastoista suurin osa kertoo ohjeiden kattavan myös ilmastonmuutokseen liittyvät riskit ja mahdollisuudet. Usealla rahastolla on poissulkevia toimialakriteerejä käytössä: yleisimpiä kriteerejä ovat kiistanalaiset aseet ja tupakka. Joka kolmas rahasto kertoo huomioivansa YK:n kestävä kehityksen tavoitteet sijoitusprosessissaan.

3. Resurssit. Yli 90 prosenttia kyselyyn vastanneista rahastoista kertoo tekevänsä ESG-analyysia sisäisillä resursseilla ja/tai ulkopuolisia palveluita hyödyntäen. Vastausten mukaan salkunhoitaja vastaa lähtökohtaisesti ESG-asioiden sisällyttämisestä sijoitusprosessiin. Kaksi kolmasosaa rahastoista ilmoitti, että heillä on oma ESG-tiimi organisaatiossaan. Henkilöstöä koulutetaan useimmissa organisaatioissa

vastuullisessa sijoittamisessa, mutta koulutuksen toteutustapa ja säännöllisyys vaihtelee paljon. 30 prosenttia rahastoista vastasi, että vastuullisen sijoittamisen tulokset liitetään salkunhoitajan palkitsemiseen.

4. ESG-integrointi. 40 prosenttia kyselyyn vastanneista rahastoista painotti ESG-asioita merkittävässä laajuudessa rahaston sijoitusprosessissa. Vain neljä prosenttia ilmoitti, että ESG-asioilla ei ole mitään painoarvoa rahaston sijoitusprosessissa. Samaan aikaan rahastoilla oli vaikeuksia määritellä mitkä ESG-asiat ovat heille tärkeimmät. Rahastoilta kysyttiin, millä tavalla ESG-integrointi luo heille lisäarvoa – parempi riskienhallinta nähtiin merkittävimpänä tekijänä. Kolmannes rahastoista mittaa sijoituskohteidensa hiilijalanjälkeä.

5. Aktiivinen omistajuus ja vaikuttaminen. 63 prosenttia kyselyyn vastanneista rahastoista on laatinut ohjeet aktiivisista omistajakäytännöistä tai vaikuttamisesta. 39 prosenttia rahastoista kertoi, että he vaikuttavat laajasti sijoituskohteisiin ESG-asioiden osalta. Ilmastomuutos on vaikuttamisteema monelle rahastolle, esimerkiksi yrityskeskustelujen tai ilmastoaloitteiden kautta.

6. ESG-raportointi. 75 prosenttia rahastoista kertoi raportoivansa ESG-asioista, pääasiassa kvartaaleittain tai vuositasolla. Raportoinnin sisältö ja muoto vaihtelee paljon ja monella rahastolla ESG-raportoinnin kehittäminen on parhaillaan työn alla. Yhä useampi rahasto pyrkii myös mittaamaan ESG-asioiden vaikuttavuutta sijoitustoiminnassa.

6 Vastuullisen sijoittamisen työryhmä

Vastuullisen sijoittamisen työryhmä on asiantuntijaelin, joka neuvoa Kirkon eläkerahaston johtokuntaa vastuullista sijoittamista ja yritysten vastuullisuutta koskevista kysymyksistä. Työryhmä kokoontui kolme kertaa vuoden 2018 aikana.

Kokousaiheina olivat eläkerahaston vastuullisen sijoittamisen ohjeiden päivittämisen lisäksi Finanssialan uusi regulaatiokehitys EU:ssa kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä kansainväliset TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures) -suositukset. Lokakuussa työryhmä tapasi Danske Bankin maajohtajan yhtiön Viron yksikön rahanpesuepäilyksiin liittyen. Työryhmä tapaa Danske Bankin uudestaan keväällä 2019.

Työryhmän jäsenet ovat:

- Kirkon eläkerahaston johtaja Leena Rantanen (puheenjohtaja)
- Toimitusjohtaja Pasi Strömberg, Eläkekassa Verso
- Yhteiskunnan ja kestävän kehityksen asiantuntija, rovasti Ilkka Sipiläinen, Kirkkohallitus
- Vastuullisen sijoittamisen senior-analyytikko Tiina Landau, Ilmarinen
- Vastuullisen sijoittamisen johtaja Mika Leskinen, FIM/ S-Pankki
- Apulaisprofessori Hanna Silvola, Hanken Svenska Handelshögskolan
- Tiedottaja Tuija Helenelund, Kirkon tiedotuskeskus
- Sijoitusjohtaja Ira van der Pals, Kirkon eläkerahasto
- Salkunhoitaja ja vastuullisen sijoittamisen päällikkö Magdalena Lönnroth (ryhmän koordinaattori), Kirkon eläkerahasto